

O'ZBEKISTONNING INNIVATSION TARAQQIYOTIDA YOSHLARNING O'RNI

YOSH OLIMLAR VA IQTIDORLI TALABALARNING
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MATERIALLAR TO'PLAMI

2024-YIL 5-6-IYUN

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://www.fao.org/3/cc3017ru/online/cc3017ru.html> The state of food security and nutrition in the world 2023
2. https://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2017/article_0006.html/
3. <https://agroinfo.kz/pcheloopylenie-nado-li-platit-pchelovodam/>. Пчелоопыление. Надо ли платить пчеловодам
4. Глобальный инновационный индекс 2017 г.: в рейтингах лидируют Швейцария, Швеция, Нидерланды, США и Соединенное Королевство.

UZLUKSIZ ISHLAYDIGAN OZUQA ARALASHTIRGICHNING TAHLILI

Doktorant Sh.N. Shodiyev (QarMII),
e-mail: shodiyevshahriyor106@gmail.com

Annotatsiya: maqolada takomillashgan ozuqa aralashtirgich ustida olib birilgan ilmiy ishlar tahlili yoritib berilgan.

Kalit soʻzlar: ozuqa, aralashtirgich, ferma, chorvachilik, aralashma sifati.

Kirish. Mamlakatimiz iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda, qishloq xoʻjaligining oʻta muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblangan chorvachilik tarmogʻida ozuqalarni yedirishga tayyorlashda dunyodagi ilgʻor tajribalar hamda zamonaviy texnologiyalar va ilm-fan yutuqlarini amaliyotga joriy etish, chorvachilik tarmogʻini iqtisodiy samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahonda chorvachilikni ish sifati yuqori va resurstejamkor ozuqalar aralashmasini tayyorlash va dozalash texnologiyasi va texnik vositalarini qoʻllash yetakchi oʻrinlardan birini egallamoqda. “Dunyo miqyosida bugungi kunda 1,6 mlrd. dan koʻproq yirik shoxli chorva mollari mavjud boʻlib, ularni boqish uchun katta hajmda ozuqalar aralashmasini tayyorlash va dozalanishini hisobga olsak”, ozuqalarni kam sarf-harajatlar bilan sifatli aralashtirish va dozalash uchun kam metall va energiya sarfiga ega ozuqa aralashtirgich va dozalagichlarni amaliyotga keng joriy etishni taqozo etadi. Shu sababli texnik va texnologik jihatdan takomillashgan ozuqalarni talab darajasida aralashtirish va dozalashni amalga oshiradigan qurilmalarni ishlab chiqarishni oʻzlashtirish va ulardan ozuqalar aralashmasini tayyorlash va dozalashda foydalanish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Dissertatsiya mavzusi boʻyicha xorijiy ilmiy-tadqiqotlar sharhi. Yirik shohli chorva mollariga ixtisoslashtirilgan chorvachilik xoʻjaliklari uchun ozuqa sexlarida ozuqa komponentlarini dozalash va ozuqa aralashmasini tayyorlash texnologiyalari va texnik vositalarini yaratish boʻyicha ilmiy tadqiqotlar jahonning yetakchi ilmiy markazlari va oliy taʼlim muassasalari, jumladan cornell university, university of california, purdue university, mcgill university (AQSH), university of saskatchewan (KANADA), university of hohenheim (GERMANIYA), wageningen university & research (niderlandiya), warsaw agricultural university (POLSHA), china agricultural university, the hong kong university of science and technology (XITOY), kangwon national university (JANUBIY KOREYA), benha university (MISR), butunrossiya qishloq xoʻjaligini mexanizatsiyalash ilmiy-tadqiqot instituti, butunrossiya chorvachilik va ozuqa ishlab chiqarish uchun mashinasozlikning murakkab muammolari ilmiy-tadqiqot instituti, rossiya davlat agrar universiteti – k. a. Timiryazev nomidagi moskva qishloq xoʻjaligi akademiyasi, voronej davlat agrar universiteti, volgograd davlat qishloq xoʻjalik akademiyasi (ROSSIYA), xarkov milliy texnika universiteti (UKRAINA), qozogʻiston qishloq xoʻjaligini mexanizatsiyalash ilmiy-tadqiqot instituti (QOZOGʻISTON), qishloq xoʻjaligini mexanizatsiyalash ilmiy-tadqiqot instituti, “toshkent irrigatsiya va qishloq xoʻjaligini mexanizatsiyalash muxandislari instituti” (tiqxmni) milliy-tadqiqot universiteti (OʻZBEKISTON) tomonidan olib borilmoqda

Ozuqa aralashmalarini tayyorlash usullari va ularni amalga oshiradigan qurilmalarni yaratish bo'yicha jahonda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda bir qator natijalar olingan. jumladan, qo'zg'almas va harakatlanuvchi xarakterga ega bo'lgan ozuqa aralashmalarini tayyorlash texnologiyasi va mashinalari yaratilgan (cornell university, university of california (AQSH); university of saskatchewan (KANADA); university of hohenheim (germaniya); wageningen university & research (NIDERLANDIYA); warsaw agricultural university (POLSHA); china agricultural university, the hong kong university of science and technology (XITOY); kangwon national university (JANUBIY KOREYA); benha university (MISR)); ozuqa aralashmalarini tayyorlashda davriy va uzluksiz ishlaydigan barabanli va rotorli aralashtirgichlar hamda sochiluvchan ozuqa materiallarini dozalagichlarining yangi avlodi yaratilgan (butunrossiya qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash ilmiy-tadqiqot instituti, butunrossiya chorvachilik va ozuqa ishlab chiqarish uchun mashinasozlikning murakkab muammolari ilmiy-tadqiqot instituti (rossiya));

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Ozuqa aralashmalarini tayyorlash nazariyasi va usullarini ishlab chiqish, dag'al, shirali va konsentrat ozuqalarni aralashtirish va ularga aralashtirish jarayonida qo'shimcha ishlov berishda qo'llaniladigan aralashtirgichlarning konstruktiv parametrlari va ish rejimlarini asoslash bo'yicha tadqiqotlar A. A. Lapshin, A. I. Timofeyev, Y. A. Raskatova, P. K. Jevlakov, A. M. Lastovsev, F. K. Novobransev, B. I. Vagin, G. M. Kukta, L. M. Kutsin, V. A. Golikov, V. I. Perednya, S. V. Yevseyenkov, A. V. Smolenskiy, V. F. Xlistunov, V. A. Maksimenko, S. K. Filatov, I. A. Dolgov, S. M. Dotsenko, v. G. Artemyev, D. N. Aziatkin, M. A. Vasilyeva, S. M. Vedishev, A. P. Ivanova, Y. M. Isayev, V. G. Koba, V. V. Kononov, V. I. Kurdyumov, A. A. Kurochkin, v. S. Malsev, V. F. Nekrashevich, V. V. Novikov, Y. V. Paxomov, V. F. Pershin, P. A. Savinix, V. I. Sirovatka, V. I. Sisoyev, Y. T. Selivanov, N. P. Tishaninov, N. O. Chilingaryan, A. V. Chupshev, A. M. Grigoryev, S. G. Kartashov, S. V. Melnikov, Y. V. Nazarenko, V. Y. Frolov, J. R. Boxer, T. A. Oxley, A. Peterson, F. M. Mamatov, B. Tojiboyev, U. Xaitov, O. D. Raximov,

K. D. Astanaqulov, F. Karshiyev, dj. Alijanov va boshqalar tomonidan olib borilgan.

Ammo mazkur tadqiqotlarda chorvachilik fermalarining ozuqa sexlarida ozuqa aralashmasini oqimli usulda tayyorlash uchun texnologik jarayonning uzluksizligi, energiya va resurstejamkorligi, yuqori ish unumi va sifatini ta'minlaydigan, aralashtirish jarayonida issiqlik va suyuqlik kiritish bilan ishlov beradigan uzluksiz ishlaydigan aralashtirish va ozuqa qo'shimchalarini kichik miqdorda (ratsion bo'yicha har bir bosh chorva moliga 10-300 gramm) dozalash texnik vositalarini ishlab chiqish va ularni ilmiy-texnologik asoslash masalalari yetarli darajada o'rganilmagan.

Tadqiqotning maqsadi chorvachilik ferma va komplekslari, klasterlari hamda mustaqil ozuqa aralashmalari ishlab chiqaruvchi korxonalari sexlarida ozuqa aralashmasini oqimli usulda tayyorlashda texnologik jarayonning uzluksizligi, energiya va resurstejamkorligi, yuqori ish unumi va sifatini ta'minlaydigan texnik vositalarning parametr va ish rejimlarini ilmiy asoslashdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'z DSt 3240:2017. Ozuqa-yem aralashmalari. Texnikaviy shartlar. – Toshkent, 2017. – 12 b.
2. Qishloq xo'jaligining asosiy ko'rsatkichlari. (2000-2019- yillar uchun ma'lumotlar XXTUT tasniflagichi asosida keltirilgan.)
3. O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi (2022 yil yanvar-dekabr holati). <https://stat.uz>.
4. Chorvachilik asoslari. I. Maqsudov, J. Jo'rayev, Sh. Amirov. O'quv qo'llanma. – Samarqand.: "Zarafshon" nashriyoti DK, 2013.
5. Chorva mollarini oziqlantirish normalari va ratsionlari: Spravochnik. /A. P. Kalashnikov, N. I. Kleymenov, V. N. Bakanov va boshq. – T.: Mehnat, 1988. – 352 b.

6. Владимир Н.И. Кормление сельскохозяйственных животных: учебное пособие / Н.И. Владимир, Л.Н. Черемнякова, В.Г. Луницын, А.П. Косарев, А.С. Попеляев. Барнаул: Изд-во АГАУ, 2008. – 211 с.

Internet saytlar

1. <https://russian.alibaba.com/p-detail/WLDH-1600516701273>.
2. <https://perryvidex.eu/product/42-cuft-ss-gericke-mdl-gcm1200-L1459-02>
3. <https://prom.ua/p1381927707-kormosmesitel-gorizontalnyj-vihor.html>.
4. <https://agro-i.ru/smesiteli-lopatistie/>.
5. <https://etim63.ru/goods/40307377/smesitel-gorizontalny-lopastnoy-dlya-smeshivaniya-pishevih-i-nepishevih-sipuchih-materialov-sgo-1-5>.
6. <https://agropost50.ru/smesiteli-kormov/smesitel-dvuhvalnyy-sg-8/>.

MEVA-SABZAVOT KOOPERATSIYALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI

Mustaqil izlanuvchi M.X.Sobirova (QarMII)

Respublika qishloq xo'jaligida meva-sabzavot tarmog'i muhim o'rin egallaydi. Bunda aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, qulay agrobiznes muhitini va qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish, davlat xarajatlarini bosqichma-bosqich diversifikatsiya qilish, qishloqlardagi kam ta'minlangan aholi daromadlarini oshirish, hududlar iqtisodiyotini rivojlantirish maqsadida Prezidentimizning "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoniga asosan, qishloq xo'jaligida ishlash imkoniyati va ishtiyoqi bo'lgan 50 nafar inson bir hududda birlashtirilib, kooperativlar tashkil etilyapti. Ularga qishloq xo'jaligida foydalanilmaydigan 15 gektar yer berilishi ko'zda tutilib, kooperativning har bir a'zosiga 20 sotix, kooperativ ishtirokchisi - hamkor tadbirkorga 5 gektar yer mahsulot yetishtirish uchun ajratilmoqda. Bunda hamkor tadbirkor - shu hududdagi ilg'or fermer yoki qayta ishlash bilan shug'ullanayotgan tadbirkor bo'lib, ularni yanada rag'batlantirish uchun 5 gektar yer beriladi. Shu tariqa ishbilarmon 50 nafar ishchining mahsulotini sotib olish, saqlash imkoniga ega bo'ladi. Hududlarda kooperativlarni qo'llab-quvvatlash uchun infratuzilma, ya'ni elektr, yo'l va suv ta'minotida mahalliy budjetdan ko'mak berish kerak bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida faoliyat ko'rsatayotgan kooperatsiyalar dehqon va fermerlarimizga, agrar soha vakillariga yangicha zamonaviy uslubda ishlashni o'rgatdi. Mahsulot ekishdan to tayyor mahsulotgacha bo'lgan jarayonni yagona texnologik tizimga birlashtirgan ishlab chiqarishning yangi majmuasi ilm-fan yutuqlarini, yangi innovatsion texnologiyalarni amaliyotga jadal joriy etishga ham keng yo'l ochib beradi. Bu tizim qishloq xo'jaligi sub'ektlari tomonidan birgalikda ishlab chiqarish yoki boshqa xo'jalik faoliyatini yuritish uchun o'zlarining moddiy va boshqa ehtiyojlarini qondirish maqsadida, ixtiyoriy ravishda mulkiy pay badallarini birlashtirish asosida tashkil etiladi. Kooperativlarning rivojlanishi hudud qolaversa, mamlakat infratuzilma obyektlarini yangilanishiga olib keladi. Qishloq xo'jaligi yangi moddiy-texnika bilan boyitiladi.

Milliy iqtisodiyotda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish katta ahamiyatga ega. Uning rivojlanganlik darajasi davrlarning oziq-ovqat xavfsizligini va qishloq hayotining farovonligini belgilab beradi. Shu munosabat bilan qishloq xo'jaligida kooperativlarning barqaror rivojlanish darajasini sifatli baholash juda dolzarb hisoblanadi. Meva-sabzavot kooperatsiyalarining barqaror rivojlanishi esa o'z navbatida qishloq xo'jaligining mavsumiylik omili bilan chambarchas bog'liq. Ishlab chiqarishning mavsumiyligi milliy iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlariga xosdir, ammo qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishning mavsumiyligi xususiyatlari to'liq kuch bilan namoyon bo'ladi.

24.	M.N.Eshonqulov	Kimyoviy qayta ishlashga yaroqli sellyulozani oqartirish jarayonida turli reagentlar hamda ta'sir etuvchi parametrlarni optimal holatini belgilash	186
25.	M.N.Eshonqulov	Olingan sellyuloza efirini fizik-kimyoviy xossalari, emulgator va stabilizator sifatida qo'llash sohalariga yo'naltirish tadqiqatlari	188
26.	S.M. Shamurotova	Quyosh suv isitish kollektorlarining turli konstruksiyalarini tahlil qilish	190
27.	A.S.Mirzayev, H.J.Buxorov, Sh.S.Mirzayev, S.M.Xujakulov	Qayta tiklanadigan energiya manbalarini tasniflash	194
28.	M.N. Eshonqulov	Qamish sellyulozasi asosida olingan kolloksilinni chorraha yer shtrix chiziqlariga tadqiqi	200
29.	Sh.Sh.Samatov	Neft va gaz sanoatida faoliyati to'xtagan quduqlarni sanoatning boshqa turida foydalanishni umumiy tahlili	203
III. QISHLOQ VA SUV XO'JALIGINING MUHANDISLIK VA TEXNOLOGIK MUAMMOLARINI INNOVATSION YECHIMLARI			
1.	A.R.Rahimov, U.T.Yuldosheva	O'zandagi shamol ta'sirida sodir bo'ladigan to'lqinlarning parametrlarini hisoblash	206
2.	R.X.Tovashov, O.Sh.Hamrayev	Yumshatkich ishchi organlar tahlili	210
3.	A.O. Qo'ziboyev, E.A.Pardayev	G'o'za ildiz chirish va gommox kasalliklariga konvalyutsion neyron tarmog'iga asoslangan algoritimli dastur yordamida qarshi kurash usullari	213
4.	M.A.Saylixonova	Chuchuk suv tanqisligi: muammo va yechimlar	216
5.	G. Erkayeva, M.Raximova	Planning the activities of cities in kashkadarya region	219
6.	Й.Т.Бабажанов, М.Б.Зарипов	Исследование течения жидкости в каналах с различными конфигурациями	221
7.	N.G'.Yodgorov, M.B.Qo'zilyeva	Batat o'simligining (ipomoea batatas) ochiq maydonda ekish usulini tadqiq qilish	225
8.	H.III. Raшидов, Б.А. Алиев	Обоснование обработки почвы на склонах против водной эрозии	227
9.	H.III. Рашидов, Б.А. Алиев	Обоснование размещение рабочих органов плуга для вспашки на склонах	231
10.	Sh.D. Yusupov	O'zbekiston tabiatiga tabiiy jarayonlarning ta'siri (sel hodisasi misolida)	236
11.	H.III. Рашидов, Б.А. Алиев	Образовательные технологии при обучении студентов с использованием инновационных методов решения проблем в сельском хозяйстве	239
12.	I.K.Xolmamatov, A.R.Hazratov, I.O.Sattorov	Oqimlarning qo'shilish sohasidagi deformatsiya jarayonini tadqiq qilish	242
13.	D.B.Raxmatov	Yopiq va yarim ochiq kesish sharoitida egatsiz tekis shudgorlaydigan plugning tuzilishi va ish jarayoni	247
14.	J.P.Pirimqulov	O'simlikchilik mahsulotlari ishlab chiqarishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	250
15.	S.N.Shodiyev	Uzluksiz ishlaydigan ozuqa aralashtirgichning tahlili	255
16.	M.X.Sobirova	Meva-sabzavot kooperatsiyalarining iqtisodiy samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar tahlili	257
17.	A.M.Abduazimov, S.Sh.Xodiev	Soya navlari o'sish dinamikasiga makro va mikro o'g'itlarning ta'siri	259
18.	Z.Z.Uzoqov, M.A.Nafasova	Tuproq eroziyasi va uning turlari	263